

ZER aldizkaria

Artikulu-deialdia

2026-09-16

Jatorrizkoak jasotzeko azken eguna: 2027ko otsailaren 28a.

Alfabetatze mediatikoa desinformazioaren eta hezkuntza-sistemaren krisiaren aurrean

Koordinatzaileak:

Javier Marzal-Felici, Ikus-entzunezko Komunikazioko eta Publizitateko katedraduna
Roberto Arnau-Roselló, Ikus-entzunezko Komunikazioko eta Publizitateko irakasle titularra
Jaume I Unibertsitatea

Deskribapena

Azken urteotan, Alfabetatze Mediatiko eta Informazionalaren (AMI) inguruko ikerketa gero eta eremu emankorragoa bihurtu da komunikazioaren eta hezkuntzaren arloko ikasketetan. Desinformazioaren eta *fake news* fenomenoaren gorakadak, gezurren, albiste faltsuen eta gorroto-diskurtsoen hedapenak —adimen artifizial sortzaileak areagotu duenak— eta plataforma digitalen eta sare sozialen eragin gero eta handiagoak arreta handia piztu dute bai komunitate zientifikoan, bai nazioarteko erakunde eta organismo ugaritan.

Jakina denez, UNESCOk arreta berezia eskaini dio azken 45 urteotan hedabideen eremuaren bilakaerari eta, bereziki, hedabideen inguruko hezkuntzari. 1970eko hamarkadaren amaieratik, hainbat adierazpen instituzionalen eta AMIri buruzko argitalpen ugariren bidez sustatu du arlo hori (Pérez Tornero, 2025). Europako Batzordeak eta Europako Parlamentuak ere alfabetatze mediatikoa sustatzeko ekintza eta ekimen ugari garatu dituzte (Sádaba eta Salaverría, 2023), “demokrazia sendotzeko eta gizarte digitalen erronken aurrean gizarte-erresilientzia indartzeko estrategia proaktiboa” den aldetik (Sádaba, 2025: 101); azken batean, «demokrazia babesteko formula» gisa (Marta-Lazo, 2025).

Bestalde, azken urteotan aldaketa esanguratsuak gertatu dira ikus-entzunezkoen arloko erregulatzaileek alfabetatze mediatikoa sustatzeko bultzatutako neurrietan, bereziki Europako hedabide publiko eta pribatuetan, 2018/1808 (EB) Zuzentaraua betez. Ikus-entzunezko Komunikazioari buruzko 13/2022 Lege Orokorrak, bereziki 10. artikuluan, alfabetatze mediatikoa sustatzeko neurriak garatzeko berariazko agindua ezarri zuen. Espainiako ikus-entzunezkoen erregulatzaileari —Merkatuen eta Lehiaren Batzorde Nazionalari (CNMC)— dagokio neurri horien jarraipena egitea; eginkizun hori autonomia-erkidegoetako erregulatzaileei (CAC, CAA eta CACV) eta beste autonomia-erkidego batzuetako administrazio-zerbitzu eskudunei ere badagokie, CNMCren 2025eko txostenean jasotzen den bezala (CNMC, 2025).

Azken urteotan, Alfamed edukomunikazioko ikertzaileen sareak jarduera oparoa garatu du arlo horretan aurrera egiteko. Horren erakusgarri dira, besteak beste, *Curriculum Alfamed para docentes* lan berriaren argitalpena (Aguaded, Hernando, de-Casas-Moreno, 2026) eta alfabetatze mediatikoaren arloan politika publikoak garatzeko egindako gomendio zehatzak

(Aguaded et al., 2025). Aldi berean, adimen artifizial sortzailearen agerpenak eragin nabarmena izan du AMLri buruzko eztabaidan eta hausnarketa kritiko berriak piztu ditu komunitate zientifikoan (Gutiérrez, 2025; Martín Gómez, Bexerra eta García Matilla, 2025). Horrenbestez, alfabetatze mediatikoa izaera estrategiko argia duen ikerketa-eremutzat har daiteke (Sádaba, 2026).

Hala ere, hedabide-hezkuntza sustatzeko azken hamarkadetako mugarri nagusiak aztertuta, erraz antzematen da —eta ez nolabaiteko harridurarik gabe— estatuko eta autonomia-erkidegoetako hezkuntza-administrazioek ez dutela Espainian arlo horren sustapenean espero zitekeen protagonismoa izan. Testuinguru horri 2025eko PISA txostenaren argitalpena gehitu zaio, 2026ko irailaren 8an (Hezkuntza Ministerioa, 2026). Txostenak eztabaida handia eragin du ordezkari politikoan, estatuko eta autonomia-erkidegoetako hezkuntza-administrazioetako arduradunen, irakasleen, familien eta herritarren zati handi baten artean. Azken urteotan behin eta berriz gertatu den bezala, eztabaida pausatu eta eraikitzailea nagusitu beharrean, alderdi politikoan eta estatuko nahiz autonomia-erkidegoetako gobernuen arteko salaketa gurutzatuak nagusitu dira, polarizazioak markatutako testuinguru batean.

Gure ustez, ordea, PISA txostenaren azken edizioak hainbat gogoeta interesgarri jasotzen ditu, eta horietako batzuek, zeharka bada ere, alfabetatze mediatikoa indartzeko beharra erakusten dute. ELGAK irakurmen-ulermenean izandako emaitza negatiboez ohartarazten du, eta ikerketaren egileek gailu mugikorren erabilera orokortuarekin lotzen dituzte emaitza horietako batzuk. PISA txostenaren egileek eurek ere zalantzan jartzen dute gaur egun ikaskuntza neurtzeko erabiltzen diren tresnek ikasleen gaitasun guztiak behar bezala jasotzen ote dituzten, balitekeelako horietako batzuk ebaluazio horretatik kanpo geratzea.

Ildo horretan, azpimarratzekoa da 2026aren hasieran, 2025eko PISA txostena argitaratu baino hilabete batzuk lehenago, ELGAK haur eta nerabeen eskolako ikaskuntza ebaluatzeko esparru berri baten sorrera iragarri zuela: MAIL (*Media and Artificial Intelligence Literacy*) esparrua. Horrek agerian uzten du hedabideetan eta adimen artifizialean alfabetatzeko gaitasunak neurtzeko gero eta premia handiagoa dagoela, irakurmen-ulermenean, matematikan eta zientzietan egiten diren ikaskuntzekin duten lotura zuzena dela eta (OECD, 2026). Ildo horretatik, datozen urteetako PISA ebaluazioetan aldaketak aurreikusten dira, eta informazio-alfabetatzea eta adimen artifizialaren erabilera 2029ko ebaluazioan txertatuko dira.

Testuinguru horretan, ZER. Komunikazio Ikasketen Aldizkariak AMLren garapenari buruzko hausnarketa kritikoa sustatu nahi du, egungo hezkuntza-sistemaren krisia abiapuntu hartuta. «Alfabetatze mediatikoa desinformazioaren eta hezkuntza-sistemaren krisiaren aurrean» izeneko monografiko honek, beraz, gaur egun bereziki esanguratsua den gai bati buruzko ekarpenak bildu nahi ditu.

Besteak beste, honako ikerketa-ildo hauek proposatzen dira:

- Estatuko eta autonomia-erkidegoetako hezkuntza-administrazioen arteko lankidetzak, alfabetatze mediatikoan aurrera egiteko.
- Edukomunikazioa eta herritarren pentsamendu kritikoaren garapena.
- Mediatizazioaren teoria kritikoa eta hedabide-hezkuntza.
- Hezkuntza, teknologia berriak eta ikus-entzunezko alfabetatzea.

- Hedabideen eginkizuna edukomunikazioaren garapenean.
- Hedabide-hezkuntzaren zeregina herritartasun kritiko eta parte-hartzailea sustatzeko.
- Hedabideak, sare sozialak eta hezkuntza ez-formala.
- Hedabide publikoak eta alfabetatze mediatiko eta informazionala.
- Hezkuntza-administrazioen eta hedabide publiko zein pribatuen arteko lankidetzak, hedabide-hezkuntzaren arloan, estatuan nahiz nazioartean.
- Adimen artifizialaren eragina alfabetatze mediatikoaren praktikan eta irakaskuntzan.
- Alfabetatze mediatikoari buruzko edukien egokitzapena unibertsitateaz kanpoko hezkuntza-maila desberdinetara.
- Irakasleen prestakuntzaren erronkak edukomunikazioaren arloan.
- Alfabetatze mediatikoa unibertsitate-irakaskuntzan.
- Alfabetatze mediatikoko programak ezartzeko esperientzia berritzaileak eta kasu-azterketak.

Azkenik, azpimarratu nahi dugu ZER aldizkariaren monografiko hau Teresa Sorolla Romero irakasleak zuzentzen duen RTVEren “Cultura audiovisual y alfabetización mediática” Katedraren eta Javier Marzal Felici zuzentzen duen Valentziako Erkidegoko Ikus-entzunezkoen Kontseiluaren Ikus-entzunezkoen Analisi eta Prospektiba Katedraren (APA-CACV UJI) jardueren esparruan kokatzen dela.

Era berean, monografikoak “Alfabetización mediática en los medios de comunicación públicos. Análisis de estrategias y procesos de colaboración entre medios e instituciones educativas en Europa y en España (AMI-EDUCOM)” ikerketa-proiektuaren babesa du (PID2022-13884NB-I00). Javier Marzal Felici (IN1) eta Roberto Arnau Roselló (IN2) dira proiektuaren ikertzaile nagusiak; 2023-2027 aldian garatzen da, eta Espainiako Gobernuak Zientzia, Berrikuntza eta Unibertsitate Ministerioaren Ikerketako Estatu Agentziak (AEI) finantzatzen du.